

Становище

от

Доц. д-р Светлин Върбанов Върбанов, д.м.

Катедра по здравни грижи

Медицински университет "Проф. д-р Параскев Стоянов"

Филиал - Сливен

Във връзка със Заповед на Ректора на Медицински университет Варна № Р-109-489 от 22.11.2021 година, на основание чл.42 ал.6 и чл.30 ал.3 от ППЗРАСРБ, чл.68 ал.1 от Правилника за развитие на академичния състав на Медицински университет – Варна, Решение на Факултетния съвет на факултет „Медицина“ към Медицински Университет - Варна (Протокол №54 от 09.11.2021 г.) и протокол № 1 от неприсъствено заседание на Научното Жури от 25.11.2021 год.

Относно: Конкурс за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“ в област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.1. Медицина и научната специалност „Психиатрия“ на д-р Рая Златиславова Димитрова. Зачислена със Заповед на Ректора на Медицински Университет – Варна № Р-109-89 от 01.02.2019 година.

Тема на дисертационния труд: „Изследване на несуйцидно самонараняващо поведение в неклинична популация от юноши на възраст 14-19 години в Област Варна“.

Научен ръководител: Доц. д-р Петър Петров, дмн

Кратки биографични данни

Д-р Рая Димитрова е завършила висше образование в Медицински университет – Варна през 2015 г., специалност „медицина“. През 2020 г. придобива специалност по детска психиатрия. От 2017 г. и към настоящия момент е асистент към катедра „Психиатрия и медицинска психология“, Медицински университет – Варна. Работи като лекар, специалист по детска психиатрия в УМБАЛ „Св.Марина“ Варна ЕАД. Клиника по детско-юношеска психиатрия.

Значимост и актуалност на темата

Несуйцидното самонараняване е явление изучавано сравнително интензивно през последните 30-40 години. Значимостта на проблема се обуславя от широкото му разпространение и значителното отражение върху функционирането и здравословното състояние на юношите. В болшинството от случаите проявлението му се свързва с преживяването на силни негативни емоции.

Поради широкото му разпространение изучаването на проблема е с голямо социално значение, както в клиничната, така и в общата популация. Пълноценното и задълбочено изучаване на проблема в общата популация е съпътствано със затруднения характерни, както за епидемиологичните проучвания сред юноши, така и поради гласна или негласна стигма, страх от осъждане и неразбиране. Последните аспекти още веднъж подчертават актуалността на проблема и необходимостта от изграждането на ясна представа за несуицидното самонараняване, базирана на емпирични и съвременни данни.

Въпреки нарастващия брой публикации в световен мащаб, към настоящия момент липсват изчерпателни данни относно българската популация, оценени в контекста на нашите етнически и културални характеристики.

Структура на дисертационния труд

Дисертационният труд съдържа 145 страници, включва 61 таблици, 5 фигури и 1 приложение. Библиографията обхваща 193 заглавия, от които 5 са на кирилица и 188 на латиница. Големият процент заглавия на латиница е оправдано, предвид ограничения брой проучвания и публикации в нашата страна. Това още един път подчертава необходимостта от провеждане на подобно изследване сред българска популация.

Дисертационният труд е структуриран съгласно изискванията на Правилника за приложението на Закона за развитие на академичния състав в Република България и включва: съдържание, увод, литературен обзор, цели и задачи, контингент и методи, резултати и анализ, ограничения и недостатъци на изследването и насоки за бъдеща работа, заключение, изводи, приноси, библиография. Представянето е разбираемо. Текстът е ясен, лесно четим, с логическа последователност между отделните части. Онагледяването на получените резултати е добро, налице е адекватен баланс между отделните раздели.

В литературният обзор са разгледани изчерпателно различни аспекти, касаещи несуицидното самонараняващо поведение – история, терминология, дефиниции, епидемиология на проблема, коморбидност, теоретични модели. Обърнато е внимание на диференциалната диагноза между несуицидното и суицидното самонараняващо поведение. Обхванатият литературен материал е обширен, разнообразен, съвременен и целенасочено обработен.

Целта на изследването е ясно формулирана. Задачите са конкретни и дават възможност за постигане на поставените цели.

Дизайнът на проучването е подходящ за поставената цел.

Изследването включва 294 лица в юношеска възраст между 14 и 19 години, 267 от които са попълнили пълният инструментариум на изследването, отговарящи на поставените включващи и изключващи критерии и цели на изследването.

Използваните инструменти са подходящи и позволяват адекватна оценка. Приложените методи за статистическа обработка на данните са добре познати и утвърдени –

включват дескриптивен анализ, честотен анализ, факторен анализ, клъстерен анализ, Хи-квадрат тест и др. Демонстрирано е добро ниво на познаване и използване на различните статистически анализи.

Получените резултати са коректно описани и кореспондират с формулираната хипотеза и поставените задачи.

Установената честота на разпространение на самонараняващи действия и мисли в популацията съответства на резултатите от чужди епидемиологични популационни проучвания в юношеска възраст. Женският пол е по-представен в извадката от самонараняващи, както и в общата популация от юноши, взели участие в проучването.

Приложението на предложените критерии от петата ревизия на DSM и индивидуалното им разглеждане разделя факторите в две категории. В първата категория са отличителни и важни за несуйцидното самонараняване, а във втората - по-широкообхватни или гранични, и поради това носят слаба диагностична информативност. Някои резултати насочват към необходимост от преразглеждане и модификация на критериите за диагностично и недиагностично РНСС.

Аспекти на несуйцидното самонараняване, свързани с функционални нарушения от всякакво естество, се открояват с ниска подкрепа от юношите. Резултатите посочват, че индивиди, които с по-голяма вероятност биха покрили диагностичните критерии за РНСС са тези, които изпитват най-силен дистрес от действията на самонараняване.

Най-често употребяван метод на самонараняване е самопорязването, което съответства съобщаваното в литература по темата. Установените полови различия в предпочитания метод на самонараняване също съответстват на данните от чужди изследвания. Жените по-често прибегват до самопорязване, а момчетата предпочитат удрянето като метод на самонараняване.

Интересни са резултатите в подкрепа на тезата, че сред определени индивиди несуйцидното самонараняване би могло да се разглежда като форма на зависимо поведение. Съществува значителна асоциация между индивиди, които е вероятно да покрият диагностичните критерии за РНСС и индивиди, възприемащи в значителна степен поведението си като зависимо. Резултатите показват още, че трудните за контролиране мисли и действия за самонараняване са най-ясно открояващият се фактор, разграничаващ тежестта на протичане на НСС. Давността на самонараняване също е от значение по отношение на тежестта на НСС. Индивиди, които съобщават за по-голяма давност на самонараняване (период от 5 отделни дни в година преди предходната) са тези, при които са по-изразени чертите на зависимо поведение.

Извлечените от резултатите на проучването 15 извода отговарят на поставените цел и задачи.

Изведени са 9 приноса, от които 4 са оригинални теоретични, 2 са с потвърдителен характер и 3 са с приложен характер.

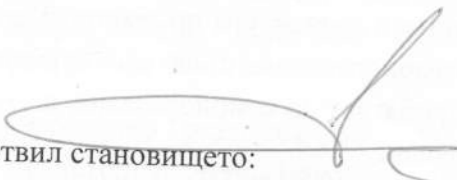
Коректно са описани ограниченията на изследването, посочват се насоки за бъдещи научни разработки в областта.

Заклучение

Представеният дисертационен труд на тема „Изследване на несуицидно самонараняващо поведение в неклинична популация от юноши на възраст 14-19 години в Област Варна“ е собствено изследване с научно-практическа стойност. Д-р Рая Димитрова показва задълбочени познания и възможности за систематизиране и осмисляне на съществуващите научни тези, конструиране на дизайн на собствено проучване и аналитично представяне на собствените резултати. В труда личи както широкото теоретично познаване на същността на проблема, така и стремежа към разширяване на научното познание в тази област. Видна е способността на докторанта да обобщава литературни данни, да формира логични хипотези, да провежда самостоятелно научно проучване със съвременна методология, да анализира резултатите му и да аргументира адекватно изводите от него. Научната разработка изцяло отговаря на изискванията за дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ според Закона за развитието на академичния състав в Република България, Правилника за приложението му и Правилника за развитие на академичния състав в Медицински университет – Варна. Изложеното ми дава основание да дам положителна оценка и уверено да препоръчам на уважаемото научно жури да гласува положително за присъждането на образователна и научна степен “доктор” по медицина на д-р Рая Златиславова Димитрова.

гр. Варна
13.12..2021

Изготвил становището:

/Доц. д-р Светлин Върбанов, д.м. /